

Berany – berany – duc aneb O původu pánů z Ceblovic

Na úvod této stati musím vysmeknout hlubokou poklonu nezničitelnému kmetovi. Ano, jde o onoho staříka, jehož se v naší slavné pověsti ptal Crha na jméno visky – a když děd odpověděl, že jméno nemá, Crha se podivil: „*Tak já jedo v nic?*“ – a už byl název *Jedovnice* na světě. Byť jsem onu pověst na těchto stránkách v dubnu 2005 smetl jako úsměvnou, nepříliš starou smyšlenku, objevila se v čerstvé reprezentativní publikaci

Jihomoravský kraj - města a obce Jihomoravského kraje (Proxima 2006). A tím definitivně dosáhla nesmrtelnosti. Leč nechci se již zaobírat pohádkovým sklerotickým dědečkem, který je schopen zapomenout i jméno vlastního bydliště, ale jeho partnerem – Crhou z Ceblovic, přesněji rodem prvních známých držitelů Jedovnic, rodem, který nosil ve znaku beraní (či kamzičí) rohy.

Nevyřešenou (a asi i neřešitelnou) otázkou zůstává původ moravské šlechty. Některé rody pocházejí bezpochyby z Čech - osoby blízké knížeti získávaly na Moravě úřady a posléze i majetek. Další přišly z Rakouska, především z pohraničních oblastí. Ale lze zřejmě s vysokou pravděpodobností předpokládat, že část šlechty je pokračováním rodů velkomoravských velmožů. Velká Morava sice jako stát byla vyvrácena Maďary v letech 905 – 906, ale část země si zřejmě zachovala autonomii a ani na jihu nelze předpokládat vyhlazení místní elity. Druhou těžkou ránu moravským urozením zasadil zřejmě v r. 1019 český kníže Oldřich, který zničil polské opěrné body na Moravě a tím i protičeské polsko-moravské spojení. A pak „...*mnoho zajatců vždy po stu v řadách dal prodati do Uher a ještě dále...*“. A tak patrně v otroctví skončili i mnozí urození Moravané, těžko však všichni. Tím byla Morava připojena k Čechům. Další zmínku o osudu moravské šlechty přinesl až Kosmas. Kníže Spytihněv II. roku 1055 vyjel „*nově upravit panství moravské*“ a vyzval (pod trestem smrti) tři sta moravských mužů, „*které znal jako nejlepší a nejvznešenější*“, aby přijeli do Chrudimi. Ti uposlechli, ale vyšli knížeti vstříc už před Chrudimí. Za to jim kníže zabavil koně i zbroj a nechal je v poutech uvěznit po svých hradištích. Vše budí dojem Spytihněvovy inscenace s cílem dostat Moravu pod kontrolu. Nevíme, zda zahynuli či zda byli po internaci propuštěni, každopádně zde zbyli jejich děti a příbuzní. Proto je nepravděpodobné, že by byli všichni odstraněni a z Čech přišla zcela nová elita čítající stovky lidí.

Buď jak buď, praotce některých moravských významných rodů lze z pramenů vysledovat zhruba již od druhé poloviny 12. století, část má prokazatelné kořeny v Čechách. V počátcích šlo o šlechtu, jejíž moc byla značně závislá na přízni panovníka, tedy na přidělených úřadech. Vysoké státní úřady byly svěřovány spolehlivým lidem - ovšem i ti byli vybíráni ze „vznešených“ rodin. Tyto funkce byly spojeny s hmotnými požitky (*beneficií – např. šlo o poddanské dávky z určených vesnic*), za věrné služby byli navíc mnozí odměňováni *výsluhami*, jež už nebyly spojeny s úřadem, ale stávají se dědičným rodovým majetkem. Tak se zhruba od poloviny 13. století objevuje nová forma šlechty, jejíž moc se již neodvíjí od přízně panovníka, ale od vlastního majetku – a zastávané zemské úřady již jsou důsledkem, ne příčinou osobního bohatství. Tato šlechta se postupně stává „politickou“ silou, jejíž skupinová moc je (až do Bílé hory 1620) větší než moc panovníkova. Do 13. století existovaly rody mocné, schopné oponovat knížeti, jen ojediněle.

Ještě je třeba objasnit jednu věc – na nejstarších listinách jsou šlechtici uvedeni jen jménem (*Hrut, Kuna*), nebo jsou identifikováni úřady (*Blud, kastelán přerovský*), či příbuzenskými svazky (*Bohuš a Hartman bratři*). Obvyklé je uvádět jméno otce – např. *Bohuš, syn Crhův* či vzácněji *Bohuš Crhovic* stejného významu (vzpomeňme ruské *Vladimír Iljič*, jihoslovenské *Vuk Dražkovič*, severské *Olaf Petersson*). Predikáty (např. *Crh z Ceblovic*) se objevují před rokem 1250 ojediněle, navíc nejsou stálé, mění se podle momentálního sídla šlechtice. Významnou pomůckou pro určení příbuzenských vztahů jsou erby (rodové znaky), které se nemění, jsou

dědičné (německy *Erbe* = dědic). Stejný erb tedy signalizuje vysoce pravděpodobnou příbuznost. Pro nejstarší doby známe erby nejčastěji z pečeti (nahrazovaly podpis), ovšem ty jsou často poškozené lomem, otěrem, zdeformované – či z listin zcela ztracené. Ztracené mohou být i samotné listiny, mnohé známe jen z opisů. Listiny jsou právním dokumentem zachycujícím např. darování, směnu majetku. Kromě pečeti (či pečeti) obsahovaly obvykle seznam očitých svědků, kteří mohli osobně potvrdit pravdivost listiny. Ovšem velmi často se stávalo, že byly padělané – falzátor si nárokoval cizí majetek (nebo pojišťoval svůj, na který neměl doklady) tím, že obsah listiny vymyslel, mohl ji opatřit i falešnými pečeti – a na konci uvedl svědky (nejlépe již nežijící), obvykle převzaté z nějaké starší pravé listiny. Vlastně až 20. století umožnilo identifikovat řadu středověkých padělků, i když nelze vyloučit, že dnes mají punc padělků i některé listiny pravé, které se jen vymykají dnešním představám o „normálu“.

V přelomu 12. a 13. století se objevuje první známý předek „našeho“ rodu, jistý *Radoslav* (či *Radoš*). Na padělků (asi ze 14. století) zakladací listiny kláštera v Kounicích (Dolních), hlásícím se do r. 1173, je mezi 11 jmenovanými svědky uveden přesně uprostřed *Radoslav z Ceblovic* (*Radozlaus de Cebloicz*). Před ním je mj. Gerhard ze Zbraslavi u Brna (praotec rodu pánů z Kunštátu), za ním mj. Štěpán z Medlova (praotec rodu pánů z Pernštejna) a Lev z Klobouk (zakladatel kláštera v Zábřovicích). Uvedení svědkové opravdu žili, jsou ale doloženi až z počátku 13. století (1173 je na ně příliš brzy). Jelikož jde o falzum vzniklé s velkým pozděním, považovali badatelé dlouho *Radoslava z Ceblovic* za výmysl falzátorů. Zdá se však, že falzátor vybral svědky z nějaké dnes ztracené listiny. I pořadí svědků na listinách je důležité, bývali řazeni podle prestiže. V případě falza to směřodatné být nemusí, ale i tak se zdá, že *Radoslav* patřil mezi moravskou elitu.

Rytíř Radoslav je uveden na falzu listiny Přemysla Otakara I. z roku 1202 (může jít o shodu jmen, označení rytíř nemusí r. 1202 automaticky znamenat nižší šlechtu - to až později). *Radoslav* (bez přívlastků) je svědkem na pravé listině téhož krále r. 1207, uveden je v první polovině obsáhlého výčtu svědků – tedy zjevný důkaz jeho příslušnosti k elitě. Hned dva *Radoslavové* jsou mezi svědky na falzu listiny (hlásícím se k r. 1210) téhož krále – jeden jen jako *Radoslav*, druhý jako *Radoslav, syn Cehonův* (ten je ale uveden mezi osobami církevními).

Zřejmě naposledy je zmiňován r. 1227, opět jako svědek, na pravé listině Přemysla Otakara I., tentokrát jako *Radoslav, vrchní lovčí*. Byl tedy ve funkci správce zeměpanských lesů, *beneficiáře*, patrně na území bývalého brněnského úředního knížectví. Zřejmě byl nadřízen místním *hajným* – mezi jeho povinnosti patřila péče o les, ochrana před zloději dřeva i pytláky, vybírání mýtného za dopravu zboží přes tyto zeměpanské lesy... S úbytkem zeměpanských lesů (vlivem mýcení a převodů soukromým i církevním vlastníkům) význam úřadu během 13. století upadal. Jelikož druhá větev rodu vlastnila majetky v blízkém okolí, zdá se, že *Radoslav* ves Ceblovice a okolí zdědil. Šlo tedy o rodový majetek, ne o výsluhu za služby králi či markraběti.

Roku 1234 se na listině moravského markraběte Přemysla v druhé polovině dlouhé řady svědků objevuje *Věcen, vrchní lovčí*. Tento *Věcen* náleží k druhé větvi rodu erbu beraních rohů, kteří se psali po Popovicích (Vysokých). V úřadu nahradil snad zemřelého *Radoslava*, který tedy mohl být *Věcenovým* strýcem (*Radoslav* mohl být bratrem *Věcenova* otce, jehož jméno neznáme).

Právě „*nás*“ *Crh* (či *Crha*) se stal pojítkem k *Radoslavovi* – roku 1233 se objevuje jako svědek na pravé listině moravského markraběte Přemysla, spíše ke konci výčtu (neboť byl mladý), a to jako *Crh Radošovic* (*Cyrh Radossouicz*) – tedy ve smyslu *Crh, syn Radošův*. Jelikož se na listinách té doby vyskytuje jediný *Crh* (z rodu erbu beraních rohů), je téměř jisté, že *Radoslav z Ceblovic* není výmyslem středověkého falzátorů, že i on je převzat z neznámé listiny.

A teď k samotným Ceblovicím: Název vsi kolísá mezi tvary Ceblovice – Čeblovice – Třebelovice. Vyjdu z německo – latinského predikátu *Crhova* syna *Hartmana* z roku 1268 „*de Zeblowiz*“ a budu používat tvar Ceblovice. Ale kde vlastně ležely? Na internetu jsem objevil

o jedinečnou zcela pomýlenou lokalizaci „*Ceblovice - zaniklá tvrz na katastru Lažánek u Blanska, východně od obce*“. Autor tedy ztotožnil Ceblovice s nejasným miniopevněním na Lečenci nad Skalním mlýnem. Jedovnické brožury mají jiné umístění: „*Crha ... pocházel z Tišnovska a jeho rodná ves Čeblovice, která později zanikla, byla v blízkosti vesnice Lažánky*.“ Opravdu existovaly Ceblovice ležící poblíž Lažánek u Tišnova. Je o nich zmínka v půhonech brněnských z roku 1407 (č. 307): „*(Já) Jan z Lompnice poháním Margretu Taldinu z Lažan, že její lidé z Lažan pálice požár i spálili jemu ves Čeblovice. (...) A toho pokládám za L hřiven grošů*.“ Požadovaná náhrada 50x 64 = 3200 grošů pražských by mohla svědčit pro to, že při vypalování lesa (?) byla zničena celá ves a již patrně nebyla obnovena. Jiný půhon z r. 1406 (č. 233) vyjasňuje lokalizaci: „*(Já) Margreta manželka Taldova poháním Jana z Lompnice, že jí purkrabí jeho na svobodném pastvišti jejím v Lažanech pobral její dobytek a hnal do Deblína a zabil nejlepšého čtvero...*“ atd.

Půhon byl právní krok, kterým poškozený předvolával viníka k zemskému soudu, popisoval vzniklou škodu a často i požadovanou částku. Údaj o hnaní uloupeného dobytka do Deblína svědčí pro to, že citované *Lažany* jsou opravdu Lažánkami u Tišnova - a že nejde o vzdálené Lažany či Lažánky u Blanska. A podle požáru víme, že katastr Ceblovic sousedil s lažánkovským. Jenže ani to nebudou „ty naše“ Ceblovice. Protože podle středověkých listin se původní rodové državy pánů erbu beraních rohů nacházely na Rosicku – a tam někde je třeba naše Ceblovice hledat. Podle J. Doležela leží necelé 2 km jihovýchodně od Tetčic lesní trať Ceblov, s nejvyšší pravděpodobností připomínka na zaniklou ves, jež byla sídlem Crha a jeho synů, prvních známých držitelů Jedovnic. I přes pátrání ale nebyly zatím osada ani tušené opevněné sídlo nalezeny. Jen pro zajímavost – ve stejném nevelkém prostoru, kde leží původní rodové državy pánů erbu beraních rohů (kolem Rosic a Vysokých Popovic), se nacházely i nejstarší majetky slavného rodu ze Zbraslavi (z něho vyšli mj. páni z Kunštátu).

Závěrem lze shrnout, že rod prvních historicky doložených držitelů Jedovnic pochází z okolí Rosic, psal se po dnes zaniklé vsi Ceblovice, dosud nenalezené. Nejstarším známým předkem rodu je Radoslav z počátku 13. století, patřil k moravské elitě své doby. Podle jeho slovanského jména lze usuzovat, že jde o rod původem z Moravy či Čech. Radoslavovým synem byl Crh z Ceblovic, o něm více přístě. Zcela nakonec musím korektně přiznat, že v této stati je mých vlastních myšlenek nemnoho – jako vždy cenné informace poskytl PhDr. Jiří Doležel, navíc i Mgr. Miroslav Plaček. Dále jsem čerpal z knih *Páni z Kunštátu* (M. Plaček – P. Futák, 2006) a *Vznik zemského soudu a správa středověké Moravy* (L. Jan, 2000).

Josef Plch

In: Informace Úřadu městyse Jedovnice 1/2007, únor

1. S tím Radoslavem mezi elitou jsem to asi přehnal, na to se vyskytuje v listinách příliš málo. Na druhé straně – v obou pravých listinách jde o listiny královské, je uveden mezi předními svědky, stejně tak i v onom dolnokounickém falzu (pokud je opsána svědečná řada).

2. Považoval jsem při psaní Radoslava za objev M. Plačka – koneckonců jeho vlastní formulace v Pánech z Kunštátu (str. 36 – 37) se tak implicitně tváří. Byl jsem tedy velmi překvapen, když jsem Radoslava našel ex post v rodokmenu pánů z Ceblovic v jinak nespolehlivé publikaci Hradý, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, díl Jižní Morava, nakladatelství Svoboda 1981, str. 295. Rodokmen z té publikace by vůbec stál za prověření ...

3. Na onom falzu z r. 1210 (*Radoslaus, filius Scehonis*) to skoro vypadá, že by tam mohlo být špatně zapsané či opsané či čtené *Crhonis* – to by buď mohla být stopa, nebo žert falzátorův – že by vytvořil zrcadlovou dvojici k *Cyrh Radossouicz*. To falsum je v CDB II hned dvakrát: na č. 363 je Radoslau + Radoslaus filius Scehonis, na č. 364 je Radozlau + Radezlaus filius Scehonis.

4. Pokud ovšem se již r. 1203 (č. 356) objevuje Crh a bratr jeho Častola, bylo by to ve vztahu k Radoslavovi jako k jejich otci trošinku zvláštní – ale ono je to taky falsum, takže to opět nemusí nic znamenat... (jako že by třeba byli bratři Crh a Častola, od Crha by se přes Radoslava vinula větev ceblovická a od Častoly přes Věcena větev popovická). Asi by to chtělo prohrabat CDB – zda se tam vyskytuje i jinde onen Scehonus... atd. Ale ne – onen druhý Radoslav je podle listin nějaká církevní osoba, tuším vážící se k olomoucké kapitule (viz CDBIII a CDB IV).

5. O rytíři Radoslavovi píše M. Wihoda v Janu Jindřichovi.

6. Pokud jde o Ceblovice – tušené osobní jméno Ceblo (CebL, CebLa) asi zaznívá např. ve jménu jugoslávského / chorvatského šachového velmistra Miša Cebala (*1945). Nebo i v našem dnešním příjmení Cepl (!).